

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

№4

2025
APREL

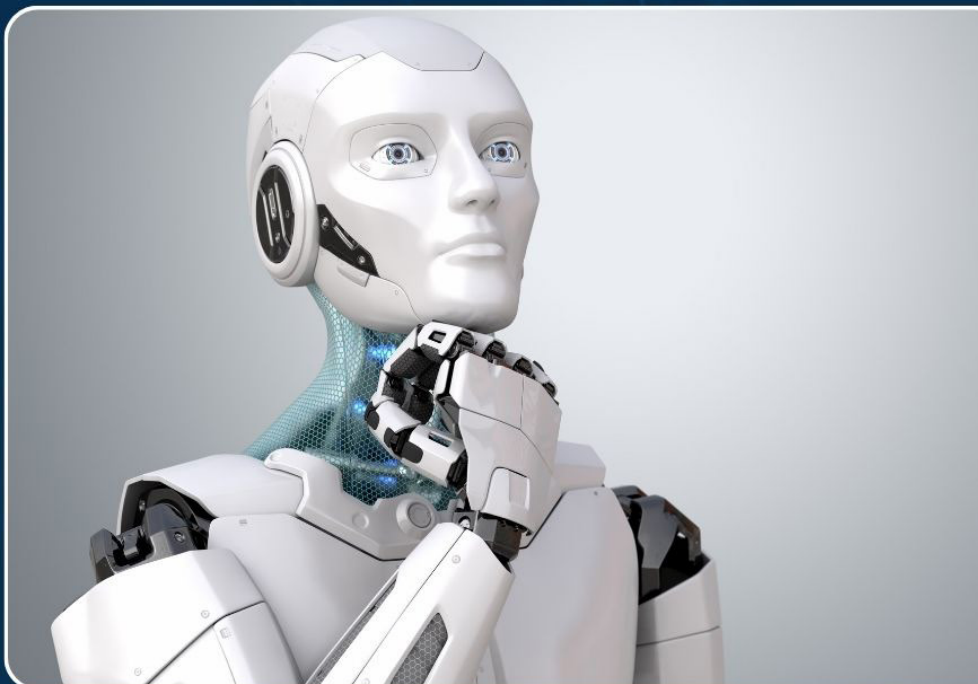

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

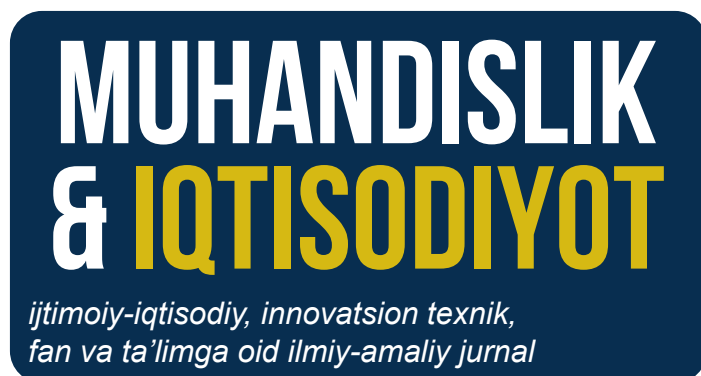
Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
Российский экономический университет
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

*Elektron nashr,
807 sahifa, aprel, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modelashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti

08.00.01 - Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 - Makroiqtisodiyot
08.00.03 - Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 - Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 - Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 - Ekonometrika va statistika
08.00.07 - Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 - Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 - Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 - Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 - Marketing
08.00.12 - Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 - Menejment
08.00.14 - Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 - Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 - Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 - Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan
“Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan
milliy ilmiy nashrlar ro'yxati”ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha
“Muhandislik va iqtisodiyot” jurnali ro'yxatga kiritilgan.

M u a s s i s: “Tadbirkor va ishbiarmon” MChJ

H a m k o r l a r i m i z:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti” milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Роль искусственного интеллекта в управлении финансовым потенциалом предприятий.....	10
Юсупов Файзулла Якубович	
Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini moliyaviy vositalar orqali takomillashtirish: "Navoiy" EIZ misolida.....	20
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Davlat xaridlari jarayonini boshqarish va nazorat qilishning muhim jihatlari.....	26
Xodjamqulov Shahboz Sherali o'g'li	
Oliy ta'lim tizimini baholash: milliy model va global standartlar.....	31
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li, Hakimova Gulnoza Abdulloyevna	
Aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirishda xorij tajribasi.....	37
Qodirov Iskandar Alisher o'g'li	
Механизмы адаптации рынка труда к новой модели экономического роста: теория, практика и цифровые решения.....	41
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
Xorazm viloyati eksport strategiyasini takomillashtirishning iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirlari.....	50
Fozil Xolmurotov	
Suv resurslarini tejashda aqli sug'orish tizimlarining ahamiyati.....	62
Abdullayev.A., Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
To'qimachilik va tikuv-trikotaj sanoati raqobatbardoshligini oshirishning marketing vositalari.....	68
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
The current state and development trends of innovative activity in agriculture.....	72
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Методология оценки инновационной деятельности.....	78
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil iqtisodiy o'sishda raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlikning integratsiyalashuvi.....	86
Xodjamov Asliddin O'ktam o'g'li, Maqsudov Bunyod Abdusamat o'g'li	
Tijorat banklari aktivlarini diversifikatsiya qilish yo'llari tahlili.....	92
Abdurazzoqov Abdualim Abdujabbor o'g'li	
Направления повышения эффективности средств, направляемых на обеспечение занятости населения и сокращение бедности.....	97
Маликов Аuezхан Жорабекович	
O'zbekiston uy xo'jaliklarining farovonlik koeffitsiyenti: blackorby va donaldson yondashuvi asosida tahlili.....	106
Boltayeva Dilafza Jumaqulovna	
O'zbekistonda aholi jon boshiga asosiy kapitalga investitsiyalarning o'zgarish dinamikasi.....	114
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Yashil iqtisodiyotga o'tish sharoitida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash, davlat iqtisodiy siyosatini takomillashtirish va sirkulyar iqtisodiyot tamoyillarini joriy etishning samaradorligini oshirish yo'llari.....	123
Muratbaeva Eleonora Muxamedjan qizi, Saifnazarov Ismoil Saifnazarovich	
Yangi o'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanish tendensiyalari.....	132
Tojiyev Javlonbek Rustamovich	

Mulkchilik shakliga ko'ra tijorat banklarida depozitlarining amaldagi holati tahlili	138
Allaberganov Sirojali Saxatovich	
Bandlikni ta'minlashda moliyaviy mexanizmlarning o'rni va ahamiyati	151
Karimjonov Muhammadrasul To'liqinjon o'g'li	
Mustaqil direktorlar ulushi, nomoliyaviy axborotlarning oshkor qilinishi va dividend siyosatining kapital qiymatga kompleks ta'siri	159
Urinov Bobur Nasilloevich	
Turizm orqali ish o'rinlarini yaratish va bandlik muammosini kamaytirish imkoniyatlari	167
Kaxramanova Sevd Shamsiddin qizi	
Kam quvvatli gidroelektr stansiya uchun mos bo'lgan invertor, reduktor, akkumulyator va generatorni tanlash	173
Xamrayev Og'abek Oybek o'g'li, Davletov I.Y.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat tarmoqlarini ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlarini rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslari	182
Ibragimova Gulnoza Sayidmuradovna	
Terminologiya va ilmiy terminologiya xususida	188
Ruziyeva Gulnoz Temirqulovna	
O'zbekiston Respublikasida innovatsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish yo'llari	192
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Bazalt chiqindi toshqol asosidagi kam suv talabchan sementlarning samaradorligini oshirish	197
Babayev Sultonbek Sunnat o'g'li	
Qashqadaryo qayta tiklanuvchi energiya manbalarining samaradorligini turli yondashuv asosida baholash	203
Omonova Sitara Zafar qizi, Utayev Sobir Achilovich	
Tilshunoslikning mexanika muhandisligi terminlari xususida	208
Mansurova Nafisa Qamariddinovna	
"Chizma geometriya va perspektiva" fanining arxitektura bilimlari tizimidagi roli	213
Yusubjonov Jonibek Farxod o'g'li	
Geodezik plan olishning avtomatlashgan usullari	219
Mamajonova Nodira Alisher qizi	
Zamonaviy arxitektura interyer dizaynida milliy grixva islomiy naqshlar uyg'unligi	225
Qo'chqarov Baxodir O'lmasovich	
Qurilishda mehnat unumdorligini oshirish va uni prognozlashning nazariy asoslari	230
Abduvaliyev Bekzod Muhiddin o'g'li	
Qishloq aholi hududlaridagi zamonaviy innovatsion o'zgarishlarining o'rta ta'lim maktablari tuzilishidagi ta'siri	235
Abdurahmonov Olimjon Obboqul o'g'li	
Seysmik hududlarda qurilish konstruksiyalarini to'g'ri tanlash	241
Egamberdiyeva Shaxnoza Abdurashidovna	
Arixiy yodgorliklarning me'moriy-rejaviy, konstruktiv va badiiy bezak yechimlari	251
Sotvoldiyev Azamatjon Akramjon o'g'li	
Xitoy va O'zbekiston tajribasi asosida soliq to'lovchilar reytingi tizimi orqali fiskal intizomni mustahkamlash	255
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
Turizmga investitsiyalar iqtisodiyotimizga ijobiy ta'siri etuvchi omillari sifatida	268
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Tursunov Qosimbek Nodirovich	

Problems of determining the informativeness of input and output parameters in object management	275
Turapov Ulugbek Urazkulovich	
Tijorat banklari faoliyatiga foiz riskining ta'siri: ilmiy-nazariy asoslar va amaliyot tahlili	280
Turdiyev Abdulhakim Qulbazarovich	
Zamonaviy moy filtrlarining dvigatel ishlash resursini oshirishiga ta'siri.....	290
Mirzakarimov Rustambek Xusanboy o'g'li	
Qayta tiklanadigan energiya manbalari: zamonaviy global tendensiyalar va O'zbekiston uchun perspektivlar	295
Bozarov Elyor Boboqulovich, Rustamova Sarvinoz Azizbek qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda investitsiyaning ahamiyati.....	300
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
Strengthening and enhancing the export potential of industrial enterprises for sustainable growth.....	305
Researcher of Tashkent State University of Economics	
Davlat tashkilotlarining bitiruvchilarga bo'lgan ehtiyoji va talablari.....	310
Daminova Barno Esanovna, Bozorova Irina Jumanazarovna, Pardayeva Muqaddas Zafar qizi	
Erkin iqtisodiy hududlar soliq rejimlarini takomillashtirishning xorij tajribasi.....	320
Boltayev Jo'rabek Yusofovich	
Tabiiy va sun'iy tolalar sanoatini diversifikatsiya qilish orqali investitsion jozibadorlikni oshirish.....	325
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B segmentida omnichannel marketing strategiyalarining qo'llanishi	331
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
O'zbekistonda kichik biznes faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	338
Djo'rayeva Lola Abdugabbarovna	
Task mapping and job scheduling implications of fdi inflows and governance quality metrics	343
Nilufar Zikirullaeva Dilmurod qizi	
Yangi O'zbekiston savdo-iqtisodiy munosabatlari rivojlanishida xizmatlar eksportining ahamiyati	350
Eshanqulov Baxodir Abduraxmon o'g'li	
Budjet daromadlarini shakllantirishda yirik soliq to'lovchilarning tutgan o'rni	357
Tohirov Shuhrat Niyoz o'g'li	
Davlat maqsadli jamg'armalari resurslarini boshqarish va samarali foydalanish yo'nalishlari.....	361
Xushmurodov Baxtiyor Turg'un o'g'li	
Kichik biznes hamda xususiy tadbirkorlik subyektlari amaliy holati, sohani rivojlantirish asoslari	365
Ortiqov Ulug'bek Akrombek o'g'li	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlarning hisobi va audit masalalari	371
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Tijorat banklarida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha zamonaviy tendensiyalar	375
Latipova Lola Ilhomovna	
Soliq stavkalarini tabaqalashtirish orqali soliq to'lovchilar faoliyatini muvofiqlashtirish	380
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
Transformatsiyalash jarayonida tijorat banklari likvidligini oshirishning nazariy asoslari	385
Poyonov Bobir Bekturod o'g'li	

The importance of implementing international accounting standards in uzbekistan	393
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Ikki o'lchovli geofizik signallarni raqamli ishlashda XAAR tez o'zgartirish algoritmlari.....	403
Ibragimov Sanjarbek Salijanovich, Mullajonov Baxodirjon Arabboyevich	
Turizm infratuzilmasi va xizmat sifatini oshirish maqsadida yangi turistik yo'nalishlar va imkoniyatlar yaratish chora tadbirlari.....	410
Sindarov Sherzod Egamberdiyevich, Xakimov Zoxid Norbo'tayevich, Yusupov Muxammadali Soxib o'g'li, Ro'zimatov Sanjarbek Qosimjon o'g'li	
Korporativ boshqaruvda budjetdan tashqari mablag'lar samaradorligini oshirish	420
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
Enhancing labor productivity in industrial enterprises of developed countries: experiences and strategies	426
Abduxakimova Farangiz Sidikjon kizi	
Raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali "Olmaliq KMK" ajda innovatsion loyihalarni boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari.....	434
Inamova Farida Usmanjanovna	
Methodological problems of accounting of fixed assets	439
Kholbekov Rasul Olimovich	
Необходимость платежной системы.....	446
Сайфиддинов Илхом Файзиддинович	
Зеленое ipro как новый инструмент финансирования	451
Шахзод Сайдуллаев	
Инструменты фондового рынка в международной практике повышения инвестиционной привлекательности бизнеса	459
Юлдуз Усманова	
Модели устойчивого развития туризма: международный опыт и возможности адаптации в узбекистане.....	471
Сальникова Елена Александровна	
Внедрение антикоррупционных стандартов iso в узбекистане	478
Исмаилов Баходир Исламович, Зокиров Саидакмал Баходир угли	
Global moliyaviy markazlarni baholash mexanizmi	483
Sharipova Shaxinabonu Orif qizi	
Трансформация банковского сектора узбекистана под влиянием цифровых технологий.....	488
Захарова Ирина Борисовна, Непейвода Андрей Николаевич	
Uy-joy fondini qulayligini modernizatsiya va rekonstruktsiya orqali oshirish imkoniyatlari.....	493
Inoyatova Durdona Shoxaydarovna	
Влияние технологии блокчейн на банковскую сферу	500
Амонова Хафиза	
Buxoro viloyatida suv tanqisligi sharoitida resurs tejamkor agrotexnologiyalar asosida agrobiznesni barqaror rivojlantirish masalalari	504
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich, Saidova Firuza Kamolovna	
O'zbekiston respublikasida demografik dividend olish imkoniyatlaridan oqilona foydalanish metodlari	510
Sharipov Sherzod Shavkatovich	
Budjet mablag'laridan foydalanish ustidan jamoatchilik nazorati mexanizmlari	515
Sharoxmatov Abdurahim Abdulamitovich	

Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatiga investitsiya jalb etish-taraqqiyot garovi.....	522
Karimova Komila Daniyarovna	
Islomiy banklar tizimi va ularning faoliyatini o'zbekistonda rivojlantirish istiqbollari.....	529
Dilovarxo'jayeva Dilnozaxon Shavkatxo'ja qizi	
The use of media technologies in teaching russian language lessons	534
Khojaeva Kh.S.	
Davlat budjetini shakllantirishda soliqlarning o'rni.....	538
Yuldashev Javohirbek Ikromjon o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klaster subyektlarida buxgalteriya hisobini takomillashtirishda elektron imzoning roli	543
B. Q. Madartov, G. R. Xolmurodova	
Разработка новых инновационных антикоррозионных решений для защиты стального оборудования нефтегазовой отрасли.....	547
Курбанова Фируза Солеховна, Очилов Абдурахим Абдурасулович, Саатов Санжар Каландарович	
Glitserin bikarbamat sintezi.....	552
Bafojev Abduhamid Hoshim o'g'li	
Respublikada tibbiy xizmatlarini raqamlashtirish asosida rivojlantirishning konseptual yo'nalishlari.....	558
Axmedov Zafarjon A'zamovich, Karabaev Sanjar Abdusamatovich, Uraqov Shokir Ulashovich	
Shamol turbinasi parraklarining burilish burchagini rostdashning amaliy ahamiyati	567
Muzaffarov Firdavs Fuzayl o'g'li, Rashidov Sherzod Kahramonovich, Hojimurodov Jasur Erkinovich	
Оценка комфортности городской среды в узбекистане на основе интегральных индикаторов коммунальной обеспеченности	573
Шатохина Светлана Юрьевна	
Avtotyuning tushunchasi, turlari va tasnifi	581
Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich, Ne'matov Husniddin Alijon o'g'li	
"Yashil eksport" tushunchasining mohiyati va uni o'zbekiston iqtisodiyotiga joriy qilish imkoniyatlari.....	586
Ibadullayev Ergash Bakturdiyevich	
Методология оценки влияния факторов, определяющих прямые иностранные инвестиции на экономическую безопасность страны	593
Глазова Марина Викторовна	
Yashil iqtisodiyot sharoitida soliqlarni raqamlashtirishni takomillashtirish	600
Jo'rayev Botir Abdiyevich	
Information exchange acceleration in emergency modes of intelligent control systems	607
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li	
Ijro mexanizmlarini vizual simulyatsion modellash tirishning boshqaruv samaradorligini oshirishdagi ahamiyati	613
Karabayev Ibragim Turdiyevich, Esonov Husniddin Mamarasul o'g'li, Mamatqulov Toir Chorshanbiyevich	
Sement qorishmasi tarkibiga polivinilatsetat, akril emulsiyasi va suyuq shisha (natriy/silikat eritmalari)ni qo'shish orqali mustahkamlik darajasini oshirish	618
Imamov Suxrob Solexovich	
Инновационные технологии получения металлического индия из оборотных растворов цинкового завода (Алмалыкский ГМК).....	624
Абдиева Манзура Маткаримовна	

Analysis of the use of equipment for cleaning and preparing a lightweight drilling fluid	629
Xolmuxammadiyev Abduxoliq Mahammadi o'g'li, Toshev Sherzod Orziyevich	
Перспективы территориальной организации и развития пищевой промышленности в самаркандской области	635
Хамраев Казим	
Zamonaviy korxonalarda blokcheyn texnologiyalarining qo'llanilishi va ularning samaradorlikka ta'siri	645
Mardiyev Bunyod Sirojiddin o'g'li, To'g'onov Ibrohimxo'ja	
Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy injiniring asosida bank innovasiyalarini joriy etish jarayonini takomillashtirish	652
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Yo'l qurilish tashkilotlarida oqilona moliyaviy strategiyalarni amalga oshirish	659
Raximov Dilshodjon	
"UZSUVTAMINOT" AJ tizimidagi korxonalarining biznes jarayonlari bo'yicha asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari (kpi) ni baholash uslublari	664
Saidakbarov Xusniddin Abdisalomovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida mulkni qayta baholash va unga yetkazilgan moddiy zararni aniqlashning vazifa va tamoyillari	668
Xadjayev Kamoliddin Fazliddinovich	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari faoliyatida biznesi ekotizimini tashkil etish yo'llari va prinsiplari	673
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
0,4 kv kuchlanishdan ta'minlanuvchi suv nasoslarini tarmoq faza kuchlanishi yo'qolishidan himoyalash	679
Xalikova Xurshida Abdullayevna, Nurova Malika Abduzairovna, Mustayev Ruslan Aktamovich	
Tikilayotgan brezent materiallari choklariga polimer qoplovchi uskunaning tarkibli roligi bikrligini aniqlash	684
Amonov Abdurahmon Rafiq, Muxamedjanov Mironshoh Mansurjon o'g'li	
Urban aglomeratsiyalar sharoitida yer osti inshootlariga ta'sir etuvchi geologik xavflarni kompleks baholash	688
Irgashev Shavkatbek Turdiyevich	
Algorithm for optimizing repetitive tasks in production process execution mechanisms	694
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li Assistant	
Методологический подход "дебют четырёх коней" в оценке финансового потенциала	702
Буранова Лола Вахобовна	
Tijorat banklari aktivlarining samaradorlik ko'rsatkichlari	714
Absamatov Anvar Ergashovich	
Qurilish sohasida investitsion faoliyatni shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	720
Karimov Inomjon Ortikbaevich	
Ona tili ta'limida muqobil javobli testlardan foydalanishning afzalliklari	728
Komilova Lola Nasilloevna	
Analitik sinov laboratoriyalarida xavflarni aniqlashning ilmiy-uslubiy uslubiy yechimlari	737
Masharipov Shodlik Masharipovich, Erkaboyev Abrorjon Xabibullo o'g'li, Ibroximov Jasurbek Maxammadovich	
Zamonaviy metrologiya asoslari, kvant metrologiyaning istiqbollari	742
Ibroximov Jasurbek Maxammadovich	

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish uchun investitsiyalar kiritishning zarurati va samaradorlik ommillari	746
Musoyev Behruz Shaxobjon o'g'li	
Mintaqaning investitsion imkoniyatlarini oshirishda xorij tajribasi.....	750
Masharipov Sardorbek Farxadovich	
Jahonda kriptovalyutalar bozori rivojlanishining asosiy tendensiyalari va ularning kelajakdagi ta'siri	756
Jo'rayev Yahyo Ikromjon o'g'li	
Fond bozorida zamonaviy moliyaviy marketing: trendlar, muammolar va kelajakdagi yo'nalishlar	761
Mirmahmudova Nozima Xusniddinova	
Enhancing competitiveness in uzbekistan's oil and gas sector: strategies for technological innovation, regulatory frameworks, and market dynamics	766
U. Yusupov, Zhao Zijun	
Yashil buxgalteriya hisobi: buxgalteriya hisobida uglerod chiqindilarini hisobga olishning nazariy yondashuvlari	772
Xalilov Sherzod Axmatovich	
"Yashil" polimer sirt-faol moddalar orqali mahalliy suv-neftli emulsiyalarni parchalash usuli.....	786
Hamroyev Obid Olimovich, Sattorov Mirvohid Olimovich	
Agrar sektorning iqtisodiy rivojlanish holati va undagi asosiy tendensiyalarni kompleks statistik usullardagi tahlili	792
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Uy xo'jaliklarining iqtisodiy faolligi va jamg'armalarning shakllanishi: o'zbekiston tajribasi asosida tahlil va takliflar	797
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich	

УДК: 338.012

UY XO'JALIKLARINING IQTISODIY FAOLLIGI VA JAMG'ARMALARINING SHAKLLANISHI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL VA TAKLIFLAR

Berdiyev G'ayrat Ibragimovich

Guliston davlat universiteti

ORCID: 0000-0001-5037-3452

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston iqtisodiy tizimida uy xo'jaliklarining roli va ularning sarmoyaviy-jamg'arma imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida uy xo'jaliklarining milliy iqtisodiyotdagi funksional o'rni, aholi daromadlari va iste'mol tuzilmasi, milliy jamg'armalar tarkibidagi ulushi hamda davlatning moliyaviy siyosati bilan o'zaro aloqasi o'rganildi. Maqolada uy xo'jaliklarining sarmoyaviy xatti-harakatlarini shakllantirishga to'sqinlik qilayotgan omillar – moliyaviy savodxonlik, ishonch yetishmasligi, institutsional mexanizmlarning zaifligi va ijtimoiy xavfsizlik infratuzilmasi muammolari aniqlangan. Tadqiqot natijalari asosida uy xo'jaliklarining bo'sh pul mablag'larini moliyaviy vositalar orqali iqtisodiyotga jalb qilish, davlat budjeti va real sektor o'rtasida samarali muvozanatni shakllantirishga qaratilgan institutsional takliflar ishlab chiqilgan. Ushbu tadqiqot O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda uy xo'jaliklarining moliyaviy resurs sifatidagi rolini qayta baholash, ularni iqtisodiy islohotlarga faol jalb etish zaruratini asoslab beradi.

Kalit so'zlar: uy xo'jaliklari, daromadlar, jamg'armalar, moliyaviy siyosat, minimal iste'mol xarajatlari, sarmoya xatti-harakati, iqtisodiy barqarorlik.

Abstract: This article analyzes the role of households in the economic system of Uzbekistan and their investment and savings capabilities. During the study, the functional role of households in the national economy, the structure of population income and consumption, their share in the structure of national savings, and their relationship with the state's financial policy were studied. The article identifies factors that hinder the formation of household investment behavior - financial literacy, lack of trust, weakness of institutional mechanisms, and problems with the social security infrastructure. Based on the results of the study, institutional proposals were developed aimed at attracting household free cash to the economy through financial instruments, forming an effective balance between the state budget and the real sector. This study substantiates the need to reassess the role of households as a financial resource in ensuring socio-economic stability in Uzbekistan, and to actively involve them in economic reforms.

Keywords: households, income, savings, fiscal policy, minimum consumption expenditure, investment behavior, economic stability.

Аннотация: В статье анализируется роль домохозяйств в экономической системе Узбекистана, их инвестиционные и сберегательные возможности. В ходе исследования были изучены функциональная роль домохозяйств в национальной экономике, структура доходов и потребления населения, их доля в национальных сбережениях, а также их связь с финансовой политикой государства. В статье выявлены факторы, препятствующие формированию инвестиционного поведения домохозяйств, – финансовая грамотность, отсутствие доверия, слабость институциональных механизмов, проблемы с инфраструктурой социального обеспечения. По результатам исследования разработаны институциональные предложения, направленные на привлечение свободных денежных средств населения в экономику посредством финансовых инструментов и создание эффективного баланса между государственным бюджетом и реальным сектором. В исследовании обосновывается необходимость переоценки роли домохозяйств как финансового ресурса в обеспечении социально-экономической стабильности в Узбекистане и их активного вовлечения в экономические реформы.

Ключевые слова: домохозяйства, доход, сбережения, фискальная политика, минимальные потребительские расходы, инвестиционное поведение, экономическая стабильность.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida uy xo'jaliklarining iqtisodiy tizimdagi o'рни va ularning moliyaviy resurslarini safarbar etish salohiyati tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan davlatlar, jumladan O'zbekiston uchun bu masala dolzarb ahamiyat kasb etadi. Uy xo'jaliklari jamiyatning eng kichik iqtisodiy birligi bo'lib, ular orqali daromad shakllanishi, iste'mol xarajatlari, jamg'armalar va investitsiya xatti-harakatlari kabi ko'plab iqtisodiy jarayonlar amalga oshiriladi (Deaton & Muellbauer, 1980; Guiso et al., 2002).

O'zbekistonda iqtisodiy o'sishning ijtimoiy yo'naltirilgan modeli asosida aholining daromadlarini oshirish, ularni sarmoya va jamg'armalarga yo'naltirish, moliyaviy vositalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish ustuvor vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Biroq mavjud holatda, aholining sarmoyaviy faolligi past bo'lib, jamg'arma darajasi iqtisodiy salohiyatni to'liq namoyon eta olmayapti. Mavjud ilmiy ishlanmalar va rasmiy tahlillarga ko'ra, bunday holatga bir necha omillar – moliyaviy savodsizlik, investitsion xavf-xatarlar, ishonch infratuzilmasining sustligi va institutsional mexanizmlarning zaifligi sabab bo'lmoqda (Lusardi & Mitchell, 2014; Mirzakarimova, 2023).

Yuklangan tadqiqot hujjatida uy xo'jaliklarining iqtisodiy faolligini ta'minlashda daromadlarning shakllanishi, iste'mol tuzilmasi, jamg'armalarning xilma-xilligi va davlat moliyaviy siyosatining bevosita ta'siri tahlil qilingan. 2020–2023 yillarga oid rasmiy statistik ma'lumotlar asosida O'zbekistonda yalpi ichki mahsulot (YalM), real daromadlar, minimal iste'mol xarajatlari va jamg'armalarning tarkibi bo'yicha muhim iqtisodiy siljishlar qayd etilgan. Jumladan, 2023 yilda aholi jon boshiga real daromad hajmi 10,3 million so'mga yetgani holda, iste'mol xarajatlari tuzilmasida oziq-ovqat mahsulotlarining ulushi yuqorilgicha qolmoqda, bu esa jamg'arma va investitsiyaga yo'naltiriladigan resurslar cheklanganligini ko'rsatadi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, uy xo'jaliklarini moliyaviy bozorga jalb etish, ularni jamg'armalarni investitsiyaga yo'naltirishga undovchi rag'batlantiruvchi vositalarni joriy etish, xavfsizlik kafolatlari va uzoq muddatli moliyaviy mahsulotlar tizimi orqali amalga oshiriladi (OECD, 2021; Demirgüç-Kunt et al., 2018). AQShda pensiya fondlari va uzoq muddatli aktivlarga sarmoya kiritish madaniyati rivojlangan bo'lsa, Germaniyada soliq imtiyozlari va sarmoya xavfsizligi bozor ishtirokchilarining ishonchini oshirgan. O'zbekistonda esa hali moliyaviy inklyuziya darajasi past bo'lib, bankdan tashqari sektorlarning sarmoyadorlar uchun jozibadorligi yetarlicha shakllanmagan (World Bank, 2024).

Shu bois, ushbu maqolada O'zbekiston iqtisodiyoti misolida uy xo'jaliklarining iqtisodiy faolligi, jamg'arma shakllanishi, sarmoya imkoniyatlari va ularga ta'sir etuvchi omillar tizimli tarzda o'rganiladi. Xalqaro va milliy tajribalar solishtiriladi, mavjud muammolar tahlil qilinadi va ularni bartaraf etishga doir takliflar ishlab chiqiladi.

Adabiyotlar tahlili.

Uy xo'jaliklari iqtisodiyotda ikki tomonlama – iste'molchi va ishlab chiqaruvchi subyekt sifatida ishtirok etadi. Shuning uchun zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda ularning moliyaviy qarorlar qabul qilishdagi roli doimiy tahlil etilmoqda. Ayniqsa, jamg'armalarning shakllanishi, daromadlar strukturasining barqarorligi va iqtisodiy xavfsizlik darajasi ushbu subyektlarning iqtisodiy faolligini belgilovchi asosiy omillar sifatida ko'riladi.

Campbell va Mankiw (1991) tomonidan ishlab chiqilgan "Rule-of-Thumb" modeli uy xo'jaliklarining iste'mol va jamg'arma xatti-harakatlarini doimiy daromadlar nazariyasi doirasida tahlil qilib, ularning bir qismi qisqa muddatli likvidlikka, boshqa qismi esa uzoq muddatli ehtiyojlar uchun jamg'armalarga yo'naltirilishini asoslagan. Bu yondashuv bugungi kundagi O'zbekiston sharoitida, aholining investitsiyadan ko'ra, iste'molga ko'proq yo'nalganligini tushuntirishda foydalidir.

Modigliani va Brumberg (1954) ilgari surgan hayot aylanishi modeli (Life Cycle Hypothesis)ga ko'ra, shaxslar va uy xo'jaliklari o'z daromadlarini umr davriga nisbatan taqsimlashga intiladi. Bu modelga asosan, mehnat faoliyati davrida jamg'armalar shakllantirilib, pensiya davrida ushbu resurslar iste'mol qilinadi. Bu yondashuv aholining moliyaviy barqarorligini saqlash, uzoq muddatli ehtiyojlarni hisobga olish va investitsion muhitni yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Carroll (1997) tomonidan taklif etilgan ehtiyotkorlikka asoslangan iste'mol modeli (Precautionary Saving Model) esa daromadlarning noaniqligi sharoitida uy xo'jaliklarining ortiqcha daromadni sarmoya emas, balki xavfsiz zaxira shaklida saqlashga moyilligini ko'rsatadi. O'zbekiston aholisining ko'plab jamg'armalarni bankdan tashqarida – ya'ni "uy sharoitida" saqlash odati aynan ushbu model doirasida tushuntirilishi mumkin.

Bertrand va Mullainathan (2001) moliyaviy qiyinchilikdagi uy xo'jaliklarining "mentall accounting" xatti-harakatini o'rgangan bo'lib, ularda moliyaviy rejalashtirish darajasi pastligi, xarajatlarni rejalashtirmasdan olib borish holatlari ko'pligini qayd etadi. Bu, o'z navbatida, ularning jamg'arma shakllantirish imkoniyatlarini cheklaydi. Bu holat, ayniqsa, daromadlar o'rtasidagi tafovut yuqori bo'lgan mintaqalarda yaqqol ko'zga tashlanadi.

Romer (2001) o'zining iqtisodiy o'sishga oid izlanishlarida jamg'armalarning iqtisodiy taraqqiyotdagi rolini asoslab bergan. Unga ko'ra, ichki jamg'armalar miqdori va sifati iqtisodiyotga jalb etiladigan investitsiyalar

hajmini belgilab beradi. O'zbekiston sharoitida bu jihat ayniqsa muhim, chunki bank tizimi uchun aholining omonatlari asosiy kredit resursi hisoblanadi.

Saks va Warner (1995) esa makroiqtisodiy barqarorlikka erishish uchun jamg'armalarni real sektorga yo'naltiruvchi moliyaviy institutlar faoliyatini takomillashtirish zarurligini ta'kidlaydi. Biroq O'zbekistonda hali bu yo'nalishda fuqarolarning ishonchi va ishtiroki yetarlicha shakllanmagan. Shu bois, sarmoyadorlik madaniyatini shakllantirishda ijtimoiy-iqtisodiy rag'batlar, soliq imtiyozlari va moliyaviy himoya tizimlarini kuchaytirish tavsiya etiladi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, uy xo'jaliklarining jamg'arma imkoniyatlari va investitsion faolligi turli omillar – psixologik, institutsional va makroiqtisodiy omillar ta'sirida shakllanadi. Bu esa milliy siyosat ishlab chiqishda faqat makro raqamlar emas, balki mikroiqtisodiy va xulqiy xususiyatlarni ham hisobga olish zarurligini bildiradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda uy xo'jaliklarining iqtisodiy faolligi, daromadlar tuzilmasi va jamg'arma shakllanishidagi o'rnini aniqlash, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqish asosiy maqsad qilib belgilandi. Shu sababli, tadqiqot metodologiyasi tizimli yondashuv, taqqosloviiy tahlil va statistik baholash asosida shakllantirildi.

Tadqiqotning asosiy obyekti sifatida O'zbekiston Respublikasi hududida faoliyat yuritayotgan uy xo'jaliklari tanlandi. Subyekt sifatida esa ularning daromad manbalari, iste'mol va jamg'arma xatti-harakatlari, moliyaviy vositalardan foydalanish ko'lamlari ko'rib chiqildi. Tadqiqot 2020–2023 yillarga oid rasmiy statistik ma'lumotlar, jumladan O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Jahon banki, Markaziy bank va boshqa mahalliy va xalqaro tashkilotlar hisobotlari asosida olib borildi.

Tahlil qilish uchun miqdoriy va sifatli metodlar uyg'unlashgan. Miqdoriy jihatdan YalM, jon boshiga real daromadlar, minimal iste'mol xarajatlari, jamg'arma turlari va ularning hajmi bo'yicha dinamik qatorlar, indekslar, taqqoslama ko'rsatkichlar hisoblandi. Sifatli tahlilda esa uy xo'jaliklarining sarmoyaviy va sberigativ xatti-harakatlariga ta'sir qiluvchi omillar – iqtisodiy ishonch, moliyaviy savodxonlik, xavfsizlik mezonlari va motivatsion faktorlar o'rganildi.

Tadqiqotda qo'llanilgan asosiy nazariy yondashuvlar quyidagilardan iborat:

Hayot aylanishi modeli (Modigliani & Brumberg, 1954) – daromad va iste'mol o'zgaruvchanligini umr bosqichlari asosida baholash.

Ehtiyotkorlikka asoslangan iste'mol modeli (Carroll, 1997) – daromad noaniqligi sharoitida jamg'arma qarorlarini tushuntirish.

Raqamli moliyaviy inklyuziya modeli (Demirgüç-Kunt et al., 2018) – aholining moliyaviy xizmatlarga kirish imkoniyatlari va jamg'arma xatti-harakatlari o'rtaidagi bog'liqlikni tahlil qilish.

Bundan tashqari, tadqiqotda xalqaro tajribani o'rganish uchun komparativ tahlil usulidan foydalanildi. Bu orqali Germaniya, AQSh, Xitoy va boshqa mamlakatlardagi uy xo'jaliklari daromadlari va jamg'arma siyosati O'zbekiston bilan solishtirildi, farqli jihatlar va o'rganilishi lozim bo'lgan mexanizmlar ajratib ko'rsatildi.

Tadqiqotga doir hisob-kitoblar Microsoft Excel dasturida statistik usullar orqali bajarildi, grafiklar va jadval ko'rinishida vizuallashtirildi. Analitik baholar sifatida makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning o'zgarish dinamikasi, hududlar bo'yicha differensial tafovutlar va real xarajatlar asosida minimal iste'mol xarajatlarini hisoblash uslubiyaiga tayangan holda chuqur tahlillar amalga oshirildi.

Natijalar esa tavsifiy (deskriptiv) va tahliliy (analitik) yondashuvlar orqali izohlangan bo'lib, ular asosida O'zbekistonda uy xo'jaliklarining sarmoyaviy faolligini oshirishga qaratilgan institutsional va iqtisodiy takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi davlat byudjeti asosan soliqlar va yig'implardan tarkib topgan bo'lib, ularning hissasi 90%dan ortiqni tashkil etadi. Milliy byudjetning yalpi ichki mahsulot va davlat byudjetidagi o'rni ijtimoiy ishlab chiqarish orqali iqtisodiy munosabatlar uchun ijobiy zamin yaratishga qaratilgan.

Hukumat turli jamg'armalar shaklida mamlakatning iqtisodiy rivojlanishini, ijtimoiy soha barqarorligini, ilmiy-texnik taraqqiyotning jadallashishini, ishlab chiqarishdagi xomashyo va asosiy texnologiyalarning tubdan yangilanishini, yangi metodlarni ishlab chiqishni hamda ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishni qo'llab-quvvatlaydi.

Bular strategik rivojlanish samaradorligiga, ishsizlikni kamaytirish va yangi ish o'rinlari yaratish kabi omillarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Milliy iqtisodiy siyosat esa soliq-byudjet siyosatining ustuvor yo'nalishlarini o'zgartirish orqali amalga oshirilishi mumkin – bu bugungi kundagi inqirozga javob berishdan boshlab, uzoq

muddatli va aniq maqsadlarga yo'naltirilgan dasturlarni ishlab chiqishgacha bo'lgan jarayonni qamrab oladi. Bu dasturlar mintaqaviy va milliy farqlarni, ayniqsa sog'liqni saqlash tizimida, hisobga olgan holda izchil va barqaror amalga oshirilishi lozim.

Zamonaviy sog'liqni saqlash tizimining shakllanishi va rivojlanishida boshqaruvchi hamda hal qiluvchi rolni davlat tomonidan tanlangan iqtisodiy siyosat doirasida faoliyat yurituvchi qonunchilik organi o'ynaydi. Iqtisodiyot va ijtimoiy sohani boshqarishda hukumat tomonidan qo'llaniladigan eng muhim vositalardan biri – moliyaviy mexanizm bo'lib, u davlat moliyasining asosini tashkil etuvchi ijtimoiy kapital tizimidan iboratdir.

Davlat moliyasi, bir tomondan, xususiy kapitalni shakllantirishga ta'sir o'tkazadi va uning rivojlanishini rag'batlantiradi, ikkinchi tomondan esa, davlat muassasalarining o'z vazifalarini bajara olish qobiliyatini ta'minlaydi. 1990-yillar boshida amalga oshirilgan iqtisodiy va siyosiy islohotlar moliyaviy sektor, ayniqsa soliq-byudjet siyosati ustida sezilarli ta'sir ko'rsata olmadi.

Davlat moliyasi – bu davlat resurslarini safarbar etish va ularni samarali yo'naltirish, iqtisodiy siyosatga ta'sir ko'rsatish, rivojlanish ustuvorliklarini belgilash hamda ijtimoiy himoya choralarini real ta'minlash vositasidir. O'zbekiston Respublikasida iqtisodiy islohotlarning muvaffaqiyati ko'p jihatdan ijtimoiy-iqtisodiy tuzilma o'zgarishlarining yo'nalishiga va davlat fiskal siyosatining ushbu o'zgarishlar davrini qamrab olish darajasiga bog'liqdir.

Hukumatlar bilan firmalar, tashkilotlar, muassasalar va aholi o'rtasida strategik aloqalar rivojlanishi natijasida ijtimoiy kapital qadriyatlarini birgalikda shakllantirish va ulardan foydalanishga yo'naltirilgan muhit vujudga keladi.

Naqd pul davlat moliyasini ta'minlashning asosiy vositasi sifatida ishlatilayotgan bir paytda, hukumat moliyaviy resurslarni o'sishga ehtiyoj sezayotgan iqtisodiy sohalarga yo'naltiradi. Davlat mablag'larini viloyatlar va boshqarmalar o'rtasida qayta taqsimlash byudjet ajratmalari orqali amalga oshiriladi. Bu jarayon mamlakatning umumiy iqtisodiy taraqqiyoti hamda hududlar o'rtasidagi muvozanatli rivojlanish masalalariga mas'uliyat bilan yondashgan holda olib boriladi.

Fundamental ilmiy tadqiqotlar olib boradigan ilmiy muassasalar davlat mablag'lari hisobidan moliyalashtiriladi. Bu mablag'lar amaliy fan rivojining va yangi texnologiyalar yaratilishining asosini tashkil qiladi. Davlat byudjeti orqali hukumat aholi uchun asosiy xizmatlarni taqdim etadi va mamlakatning ishlab chiqarish salohiyatini rivojlantiradi.

Ushbu chora-tadbirlar mahalliy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, moliyaviy va moddiy resurslarni milliy iqtisodiyotga oqilona integratsiya qilish, texnologik taraqqiyotni qo'llab-quvvatlash va hududiy iqtisodiy salohiyatni mustahkamlash imkonini beradi.

O'zbekiston Respublikasi yalpi ichki mahsuloti (YaIM)ning tarkibiy tuzilmasi 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval. Yalpi ichki mahsulot (YaIM) va uning tuzilmasi, mlrd so'mda.

№	Ko'rsatkich	2020 yil				2021 yil				2022 yil				2023 yil			
		I kvartal	I yarim yillik	9 oylik	yil	I kvartal	I yarim yillik	9 oylik	yil	I kvartal	I yarim yillik	9 oylik	yil	I kvartal	I yarim yillik	9 oylik	yil
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
I.	YaIM nominal	117 132,3	265 941,9	426 971,1	605 514,9	133 905,4	320 817,8	520 839,6	738 425,2	166 985,0	397 340,4	638 338,5	896 617,9	198 483,5	469 619,0	750 925,7	1 066 569,0
	o'tgan yilga nisbatan real o'sish sur'ati, foizda	104,8	101,0	100,5	102,0	102,6	107,2	107,4	107,4	106,1	105,4	106,2	105,7	105,5	105,6	105,8	106,0
	YaIM deflyatori, foizda	114,3	113,6	112,2	111,4	111,4	112,5	113,6	113,5	115,7	116,7	114,8	114,9	112,6	111,9	111,2	112,2

II.	Sanoatning yalpi qo'shilgan qiymati	106 515,5
		245 827,1
		395 405,1
		561 153,4
		122 108,8
		296 416,1
		483 010,6
		686 432,4
		151 590,8
		364 606,9
		589 830,3
		836 839,7
		188 545,3
		444 432,9
		710 289,8
		1 008 423,1

Manba: O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki ma'lumotlari

12-jadvaldagi ma'lumotlar tahlil qilinganida, tahlil davrida YalMning nominal qiymatlari hamda tarmoqlar bo'yicha yalpi qo'shilgan qiymatning barqaror o'sish tendensiyasi qayd etilgan.

Joriy sharoitda xonadonlar daromadi tushunchasiga alohida e'tibor qaratilgan. Xonadonlarning ahamiyati nafaqat ijtimoiy qatlamlar darajasida, balki mamlakatning umumiy ijtimoiy-iqtisodiy holatiga ko'rsatiladigan ta'sir orqali ham asoslangan. Ularning iqtisodiy o'zgarishlarga barqaror moslasha olish qobiliyati muhim ustunlik sifatida e'tirof etilgan.

O'zbekistondagi hozirgi vaziyatga ko'ra, aholining investitsiya kiritish va jamg'arish borasida tayyor emasligi bir nechta omillar bilan izohlanadi:

1. Moliyaviy savodxonlik yetishmasligi.
2. Investitsiya kompaniyalari va tijorat banklariga bo'lgan ehtiyojning pastligi.
3. Yuqori va barqaror o'sishning kafolatlanmaganligi.
4. Davlat xarajatlari va aholi farovonligining kamayishi.
5. Shaxsiy sarf-xarajatlarning oshishi.

Aholi soni yoki xonadonlar resurslari inobatga olinganda, bu holat yashash sifati darajasini aks ettiruvchi muhim ko'rsatkich sifatida qaraladi. Xulosa sifatida, jamg'armalar mintaq va butun mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining asosiy manbalaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

Ushbu kontekstda xonadonlarning jamg'armalari ularning resurslarining bir qismi sifatida qaraladi va na iste'mol, na ish haqi to'lovlariga yo'naltiriladi.

E'tibor milliy jamg'armalarga qaratiladi va bu jarayonda xonadonlar, davlat hamda moliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi tashkilotlar (masalan, banklar) o'rtasidagi kuchli o'zaro bog'liqlik ta'kidlanadi. Ushbu aloqalar davlat moliyasi muhim investitsiya manbai sifatida e'tirof etilishi va kapitalning iste'mol bozoridan korporativ aylanishga yo'naltirilishi orqali shakllanadi.

Umuman olganda, valyuta tushunchasi keng qamrovli bo'lib, O'zbekistonda uning aniq talqini mavjud emas. Shu sababli, jamg'armalar kelajak ehtiyojlarini qondirishga mo'ljallangan davlat byudjetining bir qismi sifatida qaraladi.

Shundan kelib chiqib, xonadon daromadi mohiyatan ehtiyojlarni qondirish vositasi bo'lib, shu nuqtai nazardan u ijtimoiy daromad bilan bir xil asosiy funksiyani bajaradi. Hatto oziq-ovqat ko'rinishida olingan daromad ham, masalan, kungaboqar urug'larini ekish orqali, jamg'arma deb qaraladi. Bundan tashqari, jismoniy sotuvlardan olinadigan daromadlar ham xonadonlar daromadini oshiradi (Abalkin, 1997).

Xonadon jamg'armalarining turli shakllari mavjud: yalpi va xorijiy valyutadagi jamg'armalar, "yostiq ostiga" qo'yilgan naqd pullar, sertifikatlar orqali investitsiyalar, milliy sug'urta jamg'armalari, ko'chmas mulkka kiritilgan mablag'lar, qimmatbaho metallar va likvid xomashyo tovarlariga yo'naltirilgan investitsiyalar.

E'tibor berish lozimki, omonatlarning ko'plab turlari mavjud bo'lib, ularning egalariga nafaqat qo'shimcha daromad, balki kafolatlangan sug'urta himoyasi ham taqdim etiladi. Oila uchun jamg'arma shaklini tanlar ekanlar, ular quyidagi mezonlarga asoslanadilar:

- Likvidlik – jamg'armalarni tez va oson naqd pulga aylantirish imkoniyati.
- Xavfsizlik – investitsiyalarning qaytarilish ehtimoli.
- Rentabellik – ortiqcha daromad olish imkoni.
- Vaqt – foyda olishga ketgan muddat va investitsiyaga sarflangan vaqt.

Har bir moliyaviy amal muayyan qonuniyatlarga asoslanadi. Xatar qanchalik yuqori bo'lsa, daromad shunchalik katta bo'ladi – bu moliyaviy resurslarni jalb qilish qonunidir. Foyda normasi oshgan sayin, daromad kamayadi. Investitsiya davri uzaygan sari, foizlar hisoblanadigan davr ham cho'ziladi, bu esa fondning likvidligi va xavfsizligini pasaytiradi (Avdeeva, 2018).

Shuningdek, ular xulosa qiladilarki, ayrim xonadonlar talabga yo'naltirilgan iqtisodiy xulq-atvorning o'ziga xos modeliga ega bo'lishi mumkin va buning natijasida yaratilgan asosiy boylik (mehnat intensivligi) insonlarga

uni maksimal darajada foydali ishlatish imkonini beradi. Bunday holatda ehtiyotkorlik bilan yondashish lozim. Bu yerda bir nechta xususiyatlar ajratib ko'rsatiladi:

- Tadbirkorlik va bandlik – xonadonlar o'zlarini qanday qilib tadbirkorlik faoliyati bilan identifikatsiya qilishi, ishlab chiqarish va tadbirkorlik faoliyati orqali daromad olish mexanizmlarini ifodalaydi yoki bu subyektlar bevosita o'zlarini band shaxslar sifatida ko'rsatadi.

- Jamg'arma-moliya xususiyati – bu tavsif xonadonlarning jamg'arma va moliyaviy kapitalni yig'ish imkonini beruvchi “hujayralar” sifatida qanday faoliyat yuritishini, hamda o'z resurslaridan samarali foydalanish darajasini ifodalaydi.

- Kapitalni shakllantirish va taqsimlash – xonadonlar o'z daromadlari asosida kapital jamg'aradi va uni ehtiyojlariga qarab taqsimlaydi.

- Moslashuvchan xulq-atvor (inqiroz davrida) – ayrim inqiroz holatlari bevosita xonadon darajasida yuzaga keladi (daromad yo'qotilishi, mulk o'g'irlanishi, ishdan bo'shatish kabi), ba'zida esa mahalliy iqtisodiyotdagi o'zgarishlar bu xatti-harakatlarni faollashtirishga undaydi.

Jamg'arma modellaridagi farqlar tufayli milliy xususiyatlar yagona tizimga solinmaydi va ko'plab omillarga bog'liq bo'ladi. Bunday natijalar xonadon a'zolarining daromadlariga yoki makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga tayanishi mumkin, biroq ko'p hollarda ular subyektiv xarakterga ega bo'ladi.

- Qayta sug'urtalash – kelajakdagi noaniqliklarni his qilgan xonadonlar o'z daromadlarining bir qismini “og'ir kunlar” uchun jamg'arib qo'yadilar.

- Tejamkorlik – kundalik xarajatlarda tejashni odatga aylantirgan, aniq shakllangan turmush tarzi.

- Xaridni kechiktirish – qimmatbaho tovarlarni kelajakda xarid qilishga tayyor bo'lish.

- Shartnomaviy majburiyat – qarzni to'lash yoki qarzni yopish uchun mablag' yig'ish majburiyati (Agibalov, 2014).

O'zbekistonda jamg'arma fondlarini shakllantirish bo'yicha o'ziga xos tartiblar mavjud. Bu holat bozor sharoitida aholining qo'lida katta miqdordagi erkin pul mablag'lari bo'lishi bilan namoyon bo'ladi. Natijada, ushbu mablag'larga ishlab chiqarish sohasida keskin ehtiyoj vujudga kelgan.

Ammo har bir manfaatdor tomonning o'z ehtiyojlari va qondirilmagan talablariga qaramay, xonadon jamg'armalarini real sektorga samarali yo'naltira oladigan mexanizm mavjud emas. Bu esa aholining va tadbirkorlik subyektlarining ehtiyojlarini maqbul darajada qondirishga to'sqinlik qiladi. Oqibatda oilaviy byudjetlar zarar ko'radi, va ishlatilmay qolgan mablag'lar uyda saqlanib qoladi. Tuzilmasiz moliyalashtirish esa O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishi uchun muhim bo'lgan investitsiyalar manbasining shakllanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Aholi jamg'armalarni uyda saqlashni istamagan hollarda, ularni tijorat banklari, investitsiya kompaniyalari, sug'urta tashkilotlari va shaxsiy pensiya fondlari kabi investitsiya institutlari orqali yo'naltirishga intiladi. So'nggi yillarda investitsiya imkoniyatlarining ortib borishi O'zbekistonda daromad yig'ish tizimini integratsiya qilish zaruratini yuzaga keltirgan (Bistrov, 2014).

Shuni ham unutmaslik kerakki, jamg'armalar darajasi ko'plab omillarga bog'liq va turli xonadonlar jamg'arma shakllantirishga olib keluvchi turli iqtisodiy sabablar – ya'ni aniq manfaat (rag'bat)larga ega bo'ladi. Bu manfaatning mavjudligi yoki yo'qligi odamlarni pul jamg'arishga qiziqtirishi yoki aksincha, befarq holga keltirishi mumkin. Shuni ta'kidlash kerakki, fuqarolarning jamg'armaga chaqirilishi xonadonlar jamg'armasining manbai bo'lib xizmat qilishi mumkin. Bu esa ishonch fondlari turlarini tasniflash imkonini beradi.

Ya'ni, odamlarni jamg'armaga undovchi sababdan kelib chiqib, xonadonlar jamg'armasi tuzilmasi quyidagicha ifodalanadi:

- Aylanish vositalari – uzoq muddatli uskuna yoki aktivlar xaridiga mo'ljallangan jamg'armalar. Bu jamg'armalar joriy daromadning passiv iste'moli orqali hosil bo'ladi. Barqaror daromad manbai mavjud bo'lgan hollarda ularning hajmi ortadi, ammo joriy xarajatlarga sarflanishi bilan kamayadi.

- Zaxira fondlari va pensiya jamg'armalari – kelajakdagi noaniqliklar va keksalik uchun xavfsizlik kafolatlovchi resurslar sifatida ajratiladi.

- Investitsiya fondlaridagi mablag'lar – daromadni ko'paytirish yoki moliyaviy maqsadlarga erishish uchun yo'naltirilgan jamg'armalardir.

Yuqorida bayon etilganlardan xulosa qilish mumkinki, xonadonlar milliy iqtisodiyotda muhim rol o'ynaydi. Bu, birinchi navbatda, mahalliy yashash muhitining xususiyatlari ayrim davlat xizmatlarining taqdim etilishi, turmush darajasi hamda muhim qarorlarning qabul qilinishiga bevosita ta'sir ko'rsatishi bilan izohlanadi.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, global pandemiyaga qaramasdan, O'zbekistonda aholining daromadlari hozirgi bosqichda barqaror o'sish davriga kirgan, bu holat statistik ma'lumotlar bilan tasdiqlanadi. Masalan, 2000, 2005 va 2010-yillarda o'tgan yilning shu davriga nisbatan aholining daromadlari mos ravishda 24,7%, 17,4% va 20,1%ga oshgan bo'lsa, 2020-yilda pandemiya sharoitida bu ko'rsatkich 0,7%ni tashkil etgan va 2019-yil darajasida saqlanib qolgan (2-jadval). Ayniqsa, 2020-yilda MDH davlatlari orasida faqat O'zbekiston

iqtisodiy o'sish sur'atlarini saqlab qolgan va ijobiy o'sish ko'rsatkichlariga erishgan yagona mamlakat sifatida ajralib turgan.

2020-yil yanvar–dekabr oylarida aholining jami real daromadlari 355,5 trln so'mni tashkil etgan bo'lib, bu 2019-yilning shu davriga nisbatan 102,6%ga oshgan. Aholi jon boshiga to'g'ri kelgan daromad esa 10 385 900 so'mni tashkil qilgan.

2-jadval. Aholi daromadlari to'g'risidagi ma'lumotlar.

№	Ko'rsatkichlar	2000 y.	2005 y.	2010 y.	2015 y.	2020 y.	2023 yanvar-dekabr.
1.	Aholining umumiy daromadlari, mlrd	2377,4	9728,6	50436,5	158699,8	346461,5	401501,5
	o'tgan yilga nisbatan %da	157,9	126,3	132,9	112,0	122,5	115,9
2.	Aholi jon boshiga umumiy daromad, ming so'm	96,4	371,8	1765,8	5070,5	10317,4	11728,8
	o'tgan yilga nisbatan %da	155,8	124,8	129,2	110,1	120,2	113,7
3.	Aholining umumiy real daromadlari, mlrd	1902,8	9147,7	46891,5	150397,8	302507,2	355531,3
	o'tgan yilga nisbatan %da	126,4	118,8	123,6	106,1	107,0	102,6
4.	Aholi jon boshiga real jami daromad, ming so'm	77,2	349,6	1641,7	4805,2	9008,4	10385,9
	o'tgan yilga nisbatan %da	124,7	117,4	120,1	104,3	105,0	100,7

Manba: Statistika agentligi ma'lumotlari.

Aholi jon boshiga to'g'ri keladigan real jami daromadlar bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich Toshkent shahrida qayd etilgan – 20 367,4 ming so'm. Shuningdek, yuqori ko'rsatkichlar Navoi (17 314,6 ming so'm), Buxoro (12 742,3 ming so'm), Toshkent (11 133,5 ming so'm) va Xorazm viloyatlarida (10 693,7 ming so'm) kuzatilgan. Eng past daromad ko'rsatkichlari esa Farg'ona (7 734,3 ming so'm), Namangan (8 063,9 ming so'm) viloyatlari hamda Qoraqalpog'iston Respublikasida (8 121,1 ming so'm) qayd etilgan.

Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda O'zbekiston yalpi ichki mahsuloti (YaIM) 580,2 trln so'mni tashkil etgan bo'lib, 2020-yilga nisbatan 1,6%ga o'sgan. Ushbu YaIM hajmida mahsulotlar qiymati 341,5 trln so'm, xizmatlar – 194,4 trln so'm, soliqlar – 44,3 trln so'mni tashkil qilgan. Aholi jon boshiga to'g'ri keladigan YaIM hajmi esa 16,9 mln so'm bo'lib, bu 2020-yilga nisbatan 0,3%ga yuqori.

Eslatib o'tamiz, 2023-yil aprel oyida Jahon banki O'zbekiston YaIM o'sish sur'ati 1,6% bo'lishini prognoz qilgan edi, ammo keyinchalik bu ko'rsatkichni 1,5%ga pasaytirdi. Bundan oldin, 2021-yil uchun o'sish sur'ati 4,3%, 2022-yil uchun esa 4,5% darajasida prognoz qilingan edi.

Mavjud sharoitda shuni ham ta'kidlash kerakki, ko'plab xonadonlar turli sabablarga ko'ra o'z mablag'larini ko'paytirish yo'lida tavakkal qilishga yoki investitsiya kiritishga tayyor emaslar. Bu sabablar orasida: mablag' yetishmovchiligi, jamg'armalarni yo'qotish qo'rquvi, investitsiya tashkilotlariga ishonchsizlik, iqtisodiy savodsizlik va ijtimoiy stereotiplar mavjud.

Ta'kidlash lozimki, joriy sharoitda 2017 va 2023-yillardagi faol kredit siyosati tufayli aholining daromadlari iste'mol tovarlariga (nooziq-ovqat mahsulotlari – avtomobillar, maishiy texnika) ipoteka asosida yo'naltirilmoqda. Eng asosiysi, ushbu mablag'lar uy-joy xaridiga sarflanmoqda, bu esa o'z navbatida aholining turmush darajasining oshishiga xizmat qilmoqda.

Umuman olganda, bozor iqtisodiyoti taqsimot munosabatlari sohasida kechayotgan jarayonlarni nazariy jihatdan qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Bu, eng avvalo, "aholi daromadlari" tushunchasining aniqlanishi, daromadlardagi tabaqalanish va aholining ijtimoiy qatlamlarga ajralishi, turmush darajasi o'zgarishlarining kuzatilishi, shuningdek, daromad siyosatini amalga oshirish asosida daromadlarning shakllanishi va o'sishi kabi masalalarni o'z ichiga oladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, uy xo'jaliklari O'zbekiston iqtisodiy tizimida muhim resurs manbai bo'lib, ularning daromadlari va jamg'armalari milliy moliya tizimi barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Uy xo'jaliklari orqali shakllanuvchi bo'sh pul mablag'larini moliyaviy vositalar orqali real iqtisodiyotga jalb etish mamlakatning investitsiyaviy salohiyatini oshirishga xizmat qilishi mumkin. Biroq mavjud sharoitda

aholining katta qismi moliyaviy savodsizlik, ishonchsizlik, institutsional mexanizmlarning zaifligi, makroiqtisodiy barqarorlikning yetishmasligi kabi omillar ta'sirida o'z jamg'armalarini rasmiy moliyaviy sektor orqali safarbar etmayapti.

Yillik statistik tahlillar shuni tasdiqlaydiki, aholi real daromadlarining o'sish sur'atlari ma'lum bir barqarorlikka ega bo'lsa-da, ularning katta qismi iste'molga yo'naltirilmoqda. Jamg'arma darajasi past bo'lib, jamg'arma shakllari orasida likvid va xavfsiz, biroq iqtisodiyotga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatmaydigan an'anaviy vositalar (masalan, "uy sharoitida" saqlash) ustunlik qilmoqda. Mintaqalar kesimida esa daromadlar, jamg'arma imkoniyatlari va iste'mol tuzilmasi bo'yicha keskin tafovutlar saqlanib qolmoqda.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatmoqdaki, uy xo'jaliklarining investitsiyaviy faolligini oshirish uchun bir vaqtning o'zida bir necha yo'nalishda kompleks chora-tadbirlar zarur: moliyaviy savodxonlikni oshirish, ishonchli moliyaviy institutlarni shakllantirish, davlat tomonidan kafolatlangan himoya mexanizmlarini joriy etish va sarmoya faoliyatini rag'batlantiruvchi soliq siyosatini yuritish. Bu borada O'zbekistonda boshlangan islohotlar ijobiy natija berayotgani kuzatilmoqda, ammo ular ommaviy miqyosda va tizimli asosda olib borilishi talab etiladi.

Shu asosda quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

Moliyaviy savodxonlikni oshirish: maktab, kollej va oliy ta'lim tizimida moliyaviy bilimlarni majburiy fan sifatida joriy etish, aholi uchun ommaviy axborot vositalari orqali tushuntirish dasturlarini yo'lga qo'yish.

Moliyaviy vositalarning jozibadorligini oshirish: bank tizimi va investitsiya kompaniyalari tomonidan taklif etilayotgan mahsulotlar turlarini kengaytirish, uzoq muddatli va kafolatlangan daromadli vositalarni joriy qilish.

Jamg'arma va investitsiyalarni rag'batlantirish mexanizmlari: muddatli depozitlar, pensiya jamg'armalari va davlat obligatsiyalariga soliq imtiyozlari berish orqali aholining ishtirokini rag'batlantirish.

Moliyaviy himoya tizimini yaratish: Xitoy tajribasiga o'xshash tarzda "investitsiya himoyasi fondi" tashkil etish, bunda fuqarolarning moliyaviy yo'qotishlariga davlat tomonidan kafolat berilishi.

Mintaqaviy differensial yondashuvni ishlab chiqish: turli hududlarda daromadlar va iste'mol strukturasi tafovutlarini hisobga olgan holda, uy xo'jaliklarining sarmoyaviy faolligini oshirishga doir hududiy dasturlarni ishlab chiqish.

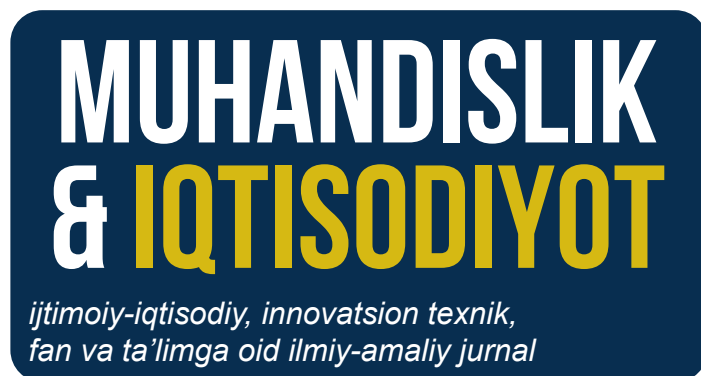
Umuman olganda, uy xo'jaliklarining iqtisodiy faolligini oshirish va ularning jamg'armalarini iqtisodiyotga jalb etish O'zbekistonning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Buning uchun esa fuqarolarning moliyaviy xatti-harakatlarini ijobiy tomonga o'zgartirishga qaratilgan tizimli siyosat zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Абалкин, Л. И. (1997). Рыночной экономики. Вопросы экономики, (6), 3–12.
2. Авдеева, И. Л., Головина, Т. А., & Полянин, А. В. (2018). Государственное регулирование приоритетных направлений предпринимательства в условиях цифровой экономики. Государственное и муниципальное управление. Ученые записки, (4), 13–21.
3. Агibalов, А. В., & Курилова, М. В. (2014). Оценка финансирования государственных экологических программ. Финансовый вестник, (1)29, 65–70.
4. Bertrand, M., & Mullainathan, S. (2001). Do people mean what they say? Implications for subjective survey data. *American Economic Review*, 91(2), 67–72. <https://doi.org/10.1257/aer.91.2.67>
5. Быстров, Г. Е., & Побежимова, Н. И. (2014). Государственное регулирование сектора домашних хозяйств. *Евразийский юридический журнал*, (2)69, 148–156.
6. Campbell, J. Y., & Mankiw, N. G. (1991). The response of consumption to income: A cross-country investigation. *European Economic Review*, 35(4), 723–756. [https://doi.org/10.1016/0014-2921\(91\)90031-M](https://doi.org/10.1016/0014-2921(91)90031-M)
7. Carroll, C. D. (1997). Buffer-stock saving and the life cycle/permanent income hypothesis. *The Quarterly Journal of Economics*, 112(1), 1–55. <https://doi.org/10.1162/003355397555133>
8. Deaton, A., & Muellbauer, J. (1980). *Economics and consumer behavior*. Cambridge University Press.
9. Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L., Singer, D., Ansar, S., & Hess, J. (2018). *The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution*. World Bank Group. <https://globalfindex.worldbank.org>
10. Государственный комитет Республики Узбекистан по статистике. (2024). *Статистический ежегодник*. Получено из <http://www.stat.uz/en/>
11. Guiso, L., Haliassos, M., & Jappelli, T. (2002). *Household portfolios*. MIT Press.

12. Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5–44. <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
13. Mirzakarimova, N. (2023). O'zbekistonda moliyaviy inklyuzivlikni rivojlantirish yo'llari. *Iqtisodiyot va innovatsiyalar*, 3(1), 55–64.
14. Modigliani, F., & Brumberg, R. (1954). Utility analysis and the consumption function: An interpretation of cross-section data. In *Post-Keynesian Economics* (pp. 388–436).
15. OECD. (2021). *Household Financial Assets: Trends and Policy Implications*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org>
16. Romer, P. M. (2001). *Advanced introduction to economic growth*. Edward Elgar Publishing.
17. Sachs, J. D., & Warner, A. M. (1995). Economic reform and the process of global integration. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1995(1), 1–118. <https://doi.org/10.2307/2534573>
18. World Bank. (2024). *World Development Indicators: Uzbekistan*. <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100